

PASTORALNO-LITURGIJSKI VID SAKRAMENTA POTVRDE

Primanje pojedinih sakramenata trebalo bi za nas uvijek biti jedan istinski susret s Bogom i njegovom milošću, jedan duboki vjerski doživljaj. Opaža se, nažalost, da se to često pretvara u jednu vjersku paradu, bez nekog dubljeg i većeg milosnog značenja. Posebno to važi upravo za potvrdu, također i za vjenčanje, pa i za prvu pričest, a donekle i za krštenje. Potrebno je, stoga, revalorizirati značenje sakramenata i davati im ono značenje i onu ulogu koju oni trebaju imati po Kristovoj zamisli i ustanovi.

I. Pastoralni vid potvrde

Nas ovdje zanima problem potvrde s pastoralnog gledišta. Mora nam, međutim, biti jasno da se pastoralna rješenja ne mogu tražiti ni naći mimo teološko-liturgijskih vlastitosti pojedinog sakramenta. Kako je teologija sakramenta potvrde još uvijek u razvijanju i formiranju, tako i pastoralni problemi ovog sakramenta zahtijevaju još mnogo traženja, ispitivanja, savjetovanja. Danas je još nemoguće na ta pastoralna pitanja dati definitivan i jedinstven odgovor, pa problematika i dalje ostaje dosta otvorena za razmišljanje i pronalaženje najboljih rješenja.

Kako se pastoralni problemi sakramenta potvrde rađaju iz teološke problematike ovog sakramenta, ovo je predavanje najuže povezano i nekako se nadovezuje na prethodno predavanje u kome je obrađena ta teološka problematika. Ipak, radi lakšeg praćenja i potpunijeg shvaćanja ovog predavanja, donosimo ovdje sržna pitanja teološke problematike sakramenta potvrde.

1. *Bitna teološka problematika sakramenta potvrde*

Iz prethodnih napomena u Redu sakramenta krštenja i Redu potvrde, uočljive su dvije stvari koje se htjelo naglasiti: prvo — potvrda je jedna etapa, jedan stupanj na putu kršćanske inicijacije; drugo — ona je na neki način razvijanje i upotpunjenje sakramenta krštenja, ona je punina dara Duha Svetoga. Konstitucija o liturgiji »Sacrosanctum Concilium« određuje da se preuredi obred potvrde upravo zbog toga »da bude jasnija unutarnja veza tog sakramenta s čitavom kršćanskom inicijacijom« (SC 71). Apostolska konstitucija o sakramentu potvrde »Divinae consortium naturae« kaže da »valja objaviti Red potvrde kako bi jedinstvo kršćanske inicijacije došlo jasnije do izražaja« (Red Potvrde — dalje: RP — str. 7). U prethodnim napomenama Reda potvrde piše: »Krštenici nastavljaju put kršćanske inicijacije sakramentom potvrde kojim primaju Duha Svetoga što ga je

Gospodin na dan Pedesetnice poslao na apostole« (RP 1). Euharistija je vrhunac kršćanske inicijacije, a potvrda nas upućuje prema tome vrhuncu, jer kršćanin u najvišem stupnju ostvaruje svoje kršćanske vlastitosti, svoje poslanje i svoje svjedočenje te postiže punu kršćansku zrelost u slavljenju Pashalnog misterija, to jest u slavljenju euharistije. Zato s pravom naglašava Red potvrde da kršćanska inicijacija »dosiže svoj vrhunac u pričesti Tijela i Krvi Kristove. Zbog toga nek potvrđenici sudjeluju u euharistiji kojom se dovršava njihova kršćanska inicijacija« (RP 13). Koncilski Dekret o službi i životu prezbitera ističe: »Euharistija se pokazuje kao izvor i vrhunac cjelokupne evangelizacije: katekumeni se pomalo privode udioništvu na euharistiji, a vjernici, već obilježeni svetim krstom i potvrdom, primanjem euharistije posvema urastaju u Kristovo tijelo« (PO 5). Isti Dekret citira sv. Tomu: »Euharistija je na neki način dovršenje duhovnog života i cilj sviju sakramenata« (PO, bilj. 38). Slično kaže i Dogmatska konstitucija o Crkvi »Lumen Gentium« u broju 11.

Iz svega navedenog je jasno da noviji crkveni dokumenti naglašavaju teološku nužnost zadržavanja tradicionalnog kršćanskog redosljeda sakramenata kršćanske inicijacije: krštenje, potvrda, euharistija. To isto zastupa i velika većina današnjih teologa teoretičara, to jest onih koji s dogmatske strane proučavaju teologiju sakramenata inicijacije. Oni tvrde da je sakrament potvrde osiromašen u svome teološkom, a isto tako i praktičnom značenju, otkada se potvrda počela dijeliti poslije prve pričesti, te kažu da postoji opasnost da potvrda, rastavljena od inicijacije, postane na neki način drugotni, dodatni sakrament, te tako izgubi svoj dinamizam i značenje koje ima u sklopu kršćanske inicijacije.

Drugo što je važno naglasiti jest da potvrda upotpunjuje na neki način krsnu milost i da se u njoj prima »Duha Svetoga što ga je Gospodin na dan Pedesetnice poslao na apostole. Tim se Darom Duha Svetoga vjernici savršenije suoblikuju Kristu i snagom jačaju da dadu svjedočanstvo za Krista u izgradnji njegova Tijela u vjeri i ljubavi« (RP 1—2).

U novom Redu potvrde često se naglašava da je potvrda upotpunjenje dovršenje krsne milosti. »Apostolska konstitucija »Divinae consortium naturae« izričito kaže: »Apostoli su ispunjujući Kristovu volju polaganjem ruku podjeljivali novokrštenicima dar Duha koji upotpunjuje krsnu milost« (RP, str. 8). Ista Konstitucija kaže »da su već u Pracrkvi Petar i Ivan, da bi nadopunili u Samariji inicijaciju krštenika, za njih molili da prime Duha Svetoga te su potom na njih polagali ruke« (RP, str. 10). To je jasno iz Djela apostolskih (8,5—17; 19,5—6).“

Iz samog obreda potvrde je vidljivo da ona »usavršuje djelo krštenja davanjem Duha Svetoga, ... jer se podjeljuje Duh Sveti onima koji su krštenjem već nanovo rođeni« (RP 22). Time se dobiva duhovni biljeg po kojem se potvrđenici savršenije Kristu suobličuju i potpunije postaju članovi njegove Crkve. Dakle, milost sakramenta potvrde u odnosu na krštenje jest kao neki rast, upotpunjenje, dovršenje.

Mi po krštenju već postajemo dionici Kristova misterija te svjedoci i navjestitelji njegove smrti i uskrsnuća, postajemo članovi Božjeg naroda, a time primamo i obavezu njegova poslanja. Bitni učinak krštenja jest da stvara »novo stvorenje« (cfr. Gal 6,15; 2 Kor 5,17). Krštenje nam daje »esse in populo Dei«, daje nam novi odnos prema Bogu, sinovski odnos, postajemo djeca Božja; ujedno primamo svećeničko, proročko i kraljevsko posvećenje i to snagom Duha Svetoga. Krštenik ulazi u posebno zajedništvo s Duhom Svetim, jer prima dar Duha Svetoga, koji je vlastit krštenju.

Snagom toga Duha i Riječ Božja postaje tijelo. Već u prvom času utjelovljenja Krist ima svojstva mesije, kralja, proroka, svećenika. Isto se događa kod krštenja. Kršćanin u samom času svoga rođenja po krsnoj milosti za Božje dijete snagom Duha postaje i mesija i kralj i prorok i svećenik. To je jasno naglašeno u mazanju uljem krizme nakon krštenja. Biti član Crkve, zahtijeva djelovanje u Crkvi, ulogu i aktivnost u Crkvi.

Krist je mesija, kralj, prorok i svećenik od utjelovljenja, ali kod krštenja na Jordanu i kod preobraženja silazi na njega Duh Sveti, te Krist službeno prima poslanje, misiju, investituru svoga mesijanskog, kraljevskog, proročkog i svećeničkog djelovanja za spas svijeta. Kristove vlastitosti iz stadija postojanja prelaze u stadij djelovanja. Krist po krštenju u Jordanu »transit de esse in mundo secundum carnem ad agere in mundo ad salutem dandam. Eodem modo Christianus transit (po potvrđi) de esse in Christo ad agere cum Christo ad salutem mundi... Baptisma dat characterem existentiae christianae et confirmatio dat characterem muneris christiani.«¹

Isto se dogodilo i s apostolima na dan Pedesetnice. Oni su po dolasku Duha Svetoga bili uvedeni u svoje apostolsko poslanje — kao i Krist kod krštenja ili krštenik kod potvrde. Zato Apostolska konstitucija »Divinae consortium naturae« s pravom govori da potvrda »u Crkvi nekako ovjekovječuje milost Pedesetnice« (RP, str. 8), jer u potvrđi primamo puninu dara Duha Svetoga, koji je vlastit Pedesetnici. I u krštenju primamo Duha Svetoga, ali u potvrđi primamo Duha Pedesetnice. Potvrda dakle omogućuje da se dalje razvijaju, rastu učinci krštenja; više se naime suobličujemo Kristu, obnavlja se dar Duha Svetoga i raste do punine, koja je vlastita Pedesetnici, Duhovima, jače se ukorjenjujemo u Božji narod, te jača naša crkvenost, pripadnost Crkvi, a svećeničko, kraljevsko i proročko dostojanstvo kršćanina poprima aktivnu ulogu i misiju svjedočenja. Red potvrde kaže da »primanje Duha Svetoga po biskupskoj službi bolje pokazuje tijesnu vezu potvrđenikâ s Crkvom« (RP 7), »da mogu davati svjedočanstvo kršćanskog života i vršiti apostolat kao i istinski željeti da sudjeluju u euharistiji« (RP 12). — To su sve učinci potvrde.

¹ A. NOCENT, *Questiones de initiatione christiana*, Pontificium Institutum Liturgicum Anselmianum (Ad instar manuscripti) 1969—1970, 261, 263; cfr. ibid., 251—278; A. NOCENT, *Problemi contemporanei della iniziazione cristiana*, u *La Confermazione e l'iniziazione cristiana*, Elle di ci, Torino—Leumann 1967, 11—28.

Sve je to bogato izraženo u novom Redu potvrde. U nagovoru biskup govori potvrđenima: »Darivanje Duha Svetoga koga ćete primiti jest duhovni biljeg kojim ćete se savršenije Kristu suobličiti i potpunije postati članovi njegove Crkve... Vi ste već kršteni. A sada ćete primiti silu toga Duha... Stoga morate pred svijetom svjedočiti njegovu muku i uskrsnuće tako da vaš život na svakom mjestu bude ugodan Kristov miris« (RP 22). Dakle, objekt svjedočenja je muka i uskrsnuće Gospodinovo, to jest Pashalni misterij.

Značajne su i riječi kod polaganja ruku: »Pomolimo se... da nad ovu posinjenu djecu, koja su u krstu nanovo rođena na život vječni, dobrostivo izlije Duha Svetoga. Neka ih on utvrdi obiljem svojih darova i svojim pomazanjem suobličiti Kristu, Sinu Božjemu« (RP 24).

Rezimirajmo teološku problematiku koju smo iznijeli: Potvrda se nužno povezuje uz cjelovitost inicijacije i ona je jedan novi stupanj na tome putu te nas obdaruje kršćanskim obilježjima: darom Duha Pedesetnice, suobličuje nas više Kristu, jače nas povezuje u crkveno zajedništvo i time primamo sve dužnosti koje ima Crkva u ispunjavanju svoje misije u svijetu. Punina i vrhunac ostvaruje se u euharistiji, prema kojoj nas potvrda upućuje. Red potvrde kaže da kršćanska inicijacija »dosiže svoj vrhunac u pričesti Tijela i Krvi Kristove« (RP 13). Apostolska Konstitucija naglašava: »Vjernici koji su već obilježeni svetim krstom i potvrdom, sudjelovanjem se u euharistiji potpunoma ucjepljuju u Kristovo Tijelo« (RP, str. 9).

2. Dob potvrđenika

Poslije svega rečenog izgleda da se nužno nameće teološka potreba čuvanja tradicionalnog redosljeda sakramenata inicijacije: krštenje, potvrda, euharistija. I novi Red potvrde ostaje na tome stanovištu jer kaže: »Nek se u latinskoj Crkvi potvrda općenito podjeljuje oko sedme godine života« (RP 11). S pastoralnog gledišta pak to je često puta teško provesti. To je naime povezano s više drugih pastoralnih problema, pa se pastoralci uglavnom zalažu za odgađanje potvrde za nešto zreliju dob. Tu mogućnost predviđa i novi Red potvrde pa kaže: »Ipak iz pastoralnih razloga, naročito da bi se u životu vjernika snažnije naglasila potpunija podložnost Kristu Gospodinu i postojano svjedočanstvo za njega, biskupske konferencije mogu odrediti i prikladniju dob kako bi taj sakramenat djeca primila u zreloj dobi nakon odgovarajuće priprave« (RP 11).

Tom povlasticom ili mogućnošću poslužile su se gotovo sve evropske biskupske konferencije i pomakle dijeljenje potvrde poslije pričesti na nešto zreliju dob. Naša biskupska konferencija na svome zasjedanju od 1. XII. 1971. donijela je ovu odluku: »BK daje direktivu da se dijeljenje sv. potvrde odgađa do viših razreda osmogodišnje škole, a kao priprava

traži se barem četiri godine redovitog vjeronauka, ali svaki biskup može na svom području odrediti i višu dob za potvrdu» (RP 11).

Kako vidimo, pastoralni razlozi su prevladali i, barem za sada, teološka fundiranost i tradicija morale su uzmaknuti pred pastoralnim potrebama.

Međutim, mi smo vidjeli da redosljed sakramenata kršćanske inicijative ima duboko značenje. Nije zato ni čudo što ima dosta poznatih teologa koji odlučno zastupaju mišljenje da se taj redosljed ne smije nipošto mijenjati, pa niti zbog pastoralnih razloga. Između ostalih to mišljenje zastupaju:

a) **Louis Bouyer** smatra da su krštenje i potvrda dva susljedna ali nedjeljiva stupnja jedne i jedinstvene kršćanske inicijacije preko kojih se ulazi u život Crkve do sudjelovanja u euharistiji.²

b) **Bernard Botte** naglašava dugu tradiciju Crkve koja čuva redosljed sakramenata inicijacije. Napominje kako je u istočnoj Crkvi ostalo do danas da se ta tri sakramenta dijele odjednom. Tako je bilo i u zapadnoj Crkvi. Do podjeljivanja tih sakramenata odijeljeno došlo je u rimskoj Crkvi ne zbog teoloških razloga, nego zato jer biskup nije mogao biti prisutan kod svakoga krštenja. Kasnije su se počela tražiti teološka opravdanja toga postupka. Botte navodi i izjavu Leona XIII. u pismu Abrogata od 1897. »da svi vjernici imaju potrebu milosti odozgo koju daje potvrda, i to od njihovih nježnih godina i da oni na taj način postaju prikladniji za primanje euharistije«. Ujedno naglašava da kod sakramenata tradicija ima prednost pred spekulacijom, kako je to naglasio Pio XII.⁴ On zbog svega toga zastupa mišljenje da potvrdu treba dijeliti prije pričesti i tako sačuvati redosljed sakramenata inicijacije. On se pita zašto djeci uskratiti milosti sakramenta za koga Leon XII. kaže da im je potreban od nježnih godina? Čuvanje redosljeda sakramenata inicijacije ima i ekumensko značenje, jer istočnjaci ne mogu shvatiti kako zapadna Crkva može napustiti tradiciju i dijeliti potvrdu iza prve pričesti.⁵

c) **Pacifico Massi** naglašava da se jedinstvo i redosljed kršćanske inicijacije temelji na tradiciji i tako dobiva dogmatsku vrijednost, pa se pastoralni problemi moraju pokoravati ovoj nepromjenljivoj strukturi. Zbog toga on naglašava »da je euharistija kruna kršćanske inicijacije... Zbog toga onaj tko nije potvrđen nije liturgijski ni nadnaravno prikladan da uzme udjela u euharistiji, ... da potvrda treba biti podjeljivana prije pričesti i da dob potvrde ne smije izmijeniti taj red«. ⁶

d) **Adrien Nocent**, profesor na Papinskom Liturgijskom Institutu u Rimu, najodlučnije zastupa teološku nužnost čuvanja redosljeda sakra-

² Cfr. A. NOCENT, *Questiones...*, 254.

³ B. BOTTE, *A proposito della Confermazione*, u *La Confermazione...*, 38.

⁴ Cfr. *ibid.*

⁵ Cfr. *ibid.*, 37—42.

⁶ P. MASSI, *Confermazione e partecipazione attiva all'Eucaristia*, u *La Confermazione...*, 64—65; cfr. *ibid.*, 52—68

menata inicijacije. On naglašava da je euharistija vrhunac, kruna sakramenata inicijacije, a da potvrda usmjeruje, vodi prema euharistiji i prema dovršenju, upotpunjenju kršćanina po sakramentu euharistije. On također naglašava da je zbog ekumenskih razloga potrebno čuvati ovaj redoslijed. Nocent pita zašto se ne bi mogao ustanoviti jedan svečani, javni obred, kojim bi se obnovila krsna obećanja u dobi od 18—20 godina i tako svjesno prihvatilo kršćanstvo? To bi se moglo obavljati svečano, u prisutnosti biskupa. Tome bi morala prethoditi vjerska pouka kroz vrijeme koliko bi se odredilo. Tko ne bi pohađao tu puku, ne bi mogao pristupiti tome obredu, a bez toga obreda ne bi se dalje pripuštalo primanju sakramenata. Time bi se revalorizirali sakramenti inicijacije.⁷ Isto predlažu i neki drugi teolozi.

Međutim, ima teologa teoretičara koji zastupaju mišljenje da s teološkog gledišta nema odlučnih razloga koji bi se protivili dijeljenju potvrde poslije pričesti, to jest u zrelijoj dobi. Spomenut ćemo samo jednoga dosta poznatoga, a to je Cipriano Vagaggini, rektor Anselmianuma u Rimu, poznati liturgičar, jedan od glavnih stručnjaka kod liturgijske obnove II. Vatikanskog sabora. On svoje mišljenje zasniva na principu Tridentinskog koncila, prema kojem Crkva, izuzevši bit sakramenata, može u njihovu dijeljenju mijenjati ono što smatra korisnijim u određenim okolnostima, a što će biti na veću korist vjernika. On misli da se to načelo može primijeniti upravo na mogućnost i u nekim slučajevima čak na korist odgađanja potvrde za zrelije godine. On naglašava da se pitanje odgađanja potvrde za početak mladenaštva rješava prema pastoralnim potrebama i da samo biskupske konferencije mogu odrediti da li na njihovim područjima postoje pastoralni razlozi koji sugeriraju takvo odgađanje.⁸

Vagaggini je ovo pisao prije nego je izišao novi Red potvrde. Vidjeli smo da je novi Red potvrde usvojio tu njegovu ideju i dao mogućnost biskupskim konferencijama da mogu odrediti prikladniju i zreliju dob za primanje ovoga sakramenta (RP 11).

Poslije svega rečenoga mogli bismo zaključiti slijedeće o dobi potvrđenika: Treba se držati odredaba novog Reda potvrde, te potvrdu dijeliti oko sedme godine života i to prije prve pričesti — čak se preporučuje da to bude isti dan — da bi se tako sačuvao tradicionalni redoslijed sakramenata inicijacije, koji ima svoja duboka teološka opravdanja. Ondje, pak, gdje su biskupske konferencije odredile zreliju dob, treba se držati tih odredaba. Naša biskupska konferencija je odredila da to bude u višim razredima osmogodišnje škole (RP 11), pa svi na teritoriju Jugoslavije moraju striktno držati tu odredbu.

⁷ Cfr. A. NOCENT, cit. članak u *La Confermazione...*, 23—28; A. NOCENT, cit. djelo, 251—278.

⁸ Cfr. C. VAGAGGINI, *L'età della Confermazione*, u *La Confermazione...*, 43—51; A. NOCENT, cit. djelo, 257.

3. Uniformnost

Ima više razloga kojima se opravdava odlaganje potvrde za zreliju dob. Spomenimo samo glavnije:

Kao, možda, najglavniji razlog navodi se da djeca u sedmoj godini još veoma malo shvaćaju i razumiju značenje i vrijednost sakramenta potvrde. A potvrda je ipak sakramenat sazrijevanja, sakramenat kršćanskog poslanja i preuzimanja obaveza da svjedočimo svoje kršćanstvo, da radimo za spas svijeta. To je sakramenat svjesnog, intimnijeg i jačeg pripadništva Crkvi, svjesnog i aktivnog uključivanja u zajednicu, a dijete od sedam godina da li je uopće sposobno za nešto takvo? Zato Giancarlo Negri tvrdi da ne samo pastoralni nego i teološki razlozi opravdavaju odgađanje potvrde za početak mladenaštva. On kaže da teološka nužnost zahtijeva da znamo i mislimo što primamo. To je ono minimalno što se zahtijeva da bismo sakramenat mogli primiti svjesno, slobodno i s vjeronom. Takvo shvaćanje sakramenta trebalo bi biti proporcionalno glavnim aspektima, učincima sakramenta. Učinci potvrde su takvi da se mogu svjesno prihvatiti i shvatiti tek u zrelijoj dobi. Negri, dalje, naglašava kako teologija priznaje da viša ili manja učinkovitost sakramenta ovisi i o subjektivnim dispozicijama primaoca, a te subjektivne dispozicije ovise o psihološkim i antropološkim zakonima, dakle i o dobi. Zato Negri smatra da za nadnaravne stvari ne smiju biti postavljeni tvrdi i nepromjenljivi zakoni, nego, barem što se potvrde tiče, treba dopustiti da se ona podjeljuje kada izgledaju najbolje dispozicije svijesti i volje onoga tko prima potvrdu. On smatra da je najprikladnija dob za potvrdu početak mladenaštva, jer su milosti sakramenta potvrde potrebne za mladenačko dozrijevanje i razvijanje.⁹

U prilog odgađanja potvrde navodi se i veoma važno i presudno pitanje vjerske pouke. Ondje gdje se na vjeronauk ide na dobrovoljnoj bazi, poslije pričesti i potvrde jedva je moguće zadržati dalje djecu na vjeronauku, ili barem jedan veliki dio ih otpada. Zato, da bi se djeca što više godina zadržala na vjeronauku, odgađa se potvrda za kasniju dob. Taj razlog ima svoja jaka i duboka opravdanja, posebno u našim prilikama.

Kao razlog odgađanja navodi se još i ovo: Krštenje i Euharistija primaju se u dobi kada je još nemoguća neka životna odluka, pa je zato razborito i korisno da barem potvrda bude sakramenat koga će ipak primiti svjesno i promišljeno, to jest barem donekle zrelo i odgovorno sa preuzimanjem svih obaveza.

⁹ Cfr. G. NEGRI, *A proposito dell'età della Confermazione*, u *La Confermazione...*, 69—74.

Čini se da je naša biskupska konferencija smatrala opravdanim te razloge, pa je odredila »da se dijeljenje sv. potvrde odgađa do viših razreda osmogodišnje škole« (RP 11).

Kad je već tako određeno, onda smatram da bismo to odgađanje trebali maksimalno iskoristiti pa dijeliti potvrdu zaista samo u zadnjim razredima osmogodišnje škole, i to po mogućnosti samo u osmom razredu ili, u najboljem slučaju, još i u sedmom. Na taj bismo način ipak nekako djelovali na djecu da idu na vjeronauk kroz čitavu osmogodišnju školu, te bi primili potvrdu u jednoj ipak zrelijoj dobi.

Naglašavam da je ovdje nužno potrebno jedinstvo i uniformnost, i to ne samo u jednoj biskupiji nego u svim biskupijama, jer odredba Biskupske konferencije važi za sve biskupije. Posebno je važno da ta uniformnost vlada u okvirima jedne biskupije, jer je veoma nezgodno, izaziva teške reakcije roditelja i pastoralne probleme, ako u nekim župama pripuštaju djecu na potvrdu u trećem ili četvrtom razredu, dok se drugi drže odredbe BK. Taj postupak ne može opravdati ni činjenica da će sva ta djeca i kasnije ići na vjeronauk. Svi na koje to spada trebaju sve poduzeti da se postupa jedinstveno i, kad se potvrda već odgađa, da se podjeljuje zaista u što zrelijoj dobi, da bi primanje potvrde bilo što plodonosnije.

4. *Djelitelj potvrde*

Potvrda je jedan veoma važan događaj u životu župske zajednice. Zato mnogi teolozi i pastoralci smatraju da se taj događaj ne bi trebao događati samo svake četiri godine, nego na selima barem svake druge godine, a u gradskim župama svake godine. Tako bi se moglo postići, ono što ja predlažem za nas, da se u gradovima potvrda dijeli samo u osmom razredu, a na selima u sedmom i osmom razredu.

Iz toga se rađa pitanje djelitelja potvrde. Sam biskup, ili ako su dva ili tri u većim biskupijama, ne mogu na sve to dospjeti. Znamo da je izvorni djelitelj potvrde biskup. Ovdje nećemo govoriti o izvanrednim djeliteljima potvrde po crkvenom pravu. Želimo samo naglasiti da je danas zbog pastoralnih razloga korisno, a često — možda — i potrebno, da se ovlast dijeljenja potvrde još više proširi na svećenike, i to uglavnom na bliže biskupske suradnike. Svakako je potrebno, kada potvrdu dijeli neki svećenik, da jasno naglasi kako on to čini u ime biskupa, jer župska zajednica preko potvrde i dolaska biskupa u župu, nekako se jače povezuje sa zajednicom biskupije. Upravo je biskup onaj vez, centar, koji čitavu mjesnu biskupijsku Crkvu povezuje u jednu veliku zajednicu. Zato je preporučljivije da potvrdu dijeli svećenik — biskupov suradnik, ili bilo koji

svećenik iz biskupije, nego neki strani biskup, koji uopće ne spada u tu biskupijsku zajednicu.

5. *Daljna i bliža priprava*

Samo sumarni pregled. Priprava na potvrdu uključuje se i nadovezuje na cjelokupni slijed kršćanske inicijacije i čitave vjerske pouke, kada se potvrda dijeli u zrelijoj dobi. Da bi se netko mogao pripustiti potvrdi, mora pohađati vjeronauk najmanje četiri godine, prema odredbi BK (RP 11). Ne smije se udovoljavati onima koji dođu u zadnji čas te pripustiti na potvrdu onoga tko nema dovoljnu i temeljitu pripravu.

Daljna priprava sastoji se prvenstveno u buđenju svijesti kod djece na njihovo krštenje i u pomaganju da ga zaista i žive. To je teško ostvariti ako tome ne pogoduju obitelji i sredina u kojoj djeca žive, to jest ako im ne daju živi primjer takva života. Zato ova priprava mora zahvatiti čitavu župsku zajednicu, posebno obitelji i roditelje potvrđenikâ. Kod njih treba buditi svijest na njihovo vlastito krštenje i potvrdu te na obećanja koja su u tim prigodama dali. Poticati ih na što dosljedniji kršćanski život, da bi se tako u čitavoj župskoj zajednici stvorilo jedno pogodno ozračje, koje će pomagati nove potvrđenike na putu njihove priprave. Treba jasno naglasiti suodgovornost svih, posebno roditelja i rodbine, da bi se djeca što bolje pripremila. Potrebno je i korisno sazvati roditelje odmah na početku te priprave na posebni sastanak i potaknuti ih da nam budu dobri suradnici u pripremanju djece. Upozoriti ih da šalju djecu redovito na vjeronauk, da odaberu kumove koji su praktični vjernici. Protumačiti im značenje potvrde i njihovu dužnost da u njoj aktivno sudjeluju, da se oni i kumovi ispovijede i pričeste tom zgodom.

Bliža priprava započinje nekoliko sedmica prije potvrde. Preporuča se, čak je i potrebno da se održi jedna prigodna služba Riječi u kojoj bi se protumačili glavni čini potvrde (polaganje ruku i mazanje uljem krizme) i tako sve prisutne potaklo da na koncu te službe obnove krsna obećanja. Tako bi se stvorilo posebno raspoloženje isčekivanja, a djecu bi se više zainteresiralo za potvrdu i potaklo na što bolju pripravu.

Kumove i kume treba sazvati na jedan sastanak i upozoriti ih na njihove dužnosti, te im dozvati jasno u svijest da njihovo kumstvo nije neki formalizam, nego im nameće obaveze pomaganja kumčetu u njegovu vjerskom dozrijevanju, kršćanskoj ustrajnosti i svjedočenju. Kumove bi trebali birati sami potvrđenici, i to između praktičnih vjernika koji žive u njihovoj blizini. Preporuča se da i na potvrdi bude isti kum kao i na krštenju, da se tako jače naglasi povezanost i kontinuitet dvaju sakramenata inicijacije.

Korisno je da se potvrđenicima daruje, kao uspomena na potvrdu, knjižica s obredom potvrde i korisnim poukama o tom sakramentu.¹⁰

Posebno je važno potvrđenicima u nekoliko mistagogijskih kateheza razraditi značenje sakramenta potvrde, te značenje obreda i svih važnijih kretanja i čina u tome obredu. U tim katehezama govorimo o osobnom susretu svakoga potvrđenika s Ocem, Sinom i Duhom Svetim. Potvrda je posebni susret s Kristom, jer nam on šalje i dariva Duha Svetoga. Zato i kateheze moraju biti centrirane na Isusa Krista. No, trebamo naglasiti prisutnost i djelovanje Oca, Sina i Duha Svetoga, koji su ujedinjeni u ljubavi. Otac je izvor ljubavi i počelo svega. Sin je sav Očev i sav naš jer je postao jedan od nas i on je naš Spasitelj. Duh Sveti je nama veliki dar Oca i Sina.

Biskup, svećenici, župska zajednica, kumovi — oni su znak i sredstvo Oca, Sina i Duha Svetoga. Biskup je glava mjesne Crkve, nasljednik apostola te njegova prisutnost daje potvrdi karakter crkvenosti, a mjesna Crkva ima u biskupu temelj svoga jedinstva i apostolskog djelovanja. U ovim mistagogijskim katehezama govorimo o kršćanskom životu koji se rađa, razvija, raste i po potvrdi dolazi do neke određene zrelosti u Kristu. Govorimo o potvrdi kao o sakramentu kršćanskog, mesijanskog, proročkog, kraljevskog i svećeničkog poslanja za spasenje svijeta, za svjedočenje, za ostvarivanje kršćanske zrelosti i punine života u Kristu po djelovanju Duha Pedesetnice. Govorimo o učincima potvrde za potvrđenika: o njihovoj zrelosti u vjeri i kršćanskom životu; o njihovom suobličavanju Kristu mesiji, proroku, kralju, svećeniku; o njihovom svjedočenju; o njima kao hramovima Duha Svetoga; o njihovim novim obavezama; o njihovoj misiji i poslanju u Crkvi i za Crkvu, jer u Crkvi svatko ima svoju vlastitu ulogu. U nedjelju prije potvrde sve bi to trebalo obraditi u jednoj katekezi za cijelu župsku zajednicu. Svima je potrebno jasno naglasiti da potvrda nije svršetak već zapravo početak jednoga novog i svjesnijega kršćanskog života.¹¹

II. Liturgijski vid novog obreda potvrde

Samo sumarno. Potvrda se redovito dijeli pod misom. Ako se pak potvrđenici još ne pričešćuju, onda se dijeli izvan mise uz službu riječi, koja ima veliko značenje. Formular mise se može uzeti vlastiti, osim na svetkovine i nedjelje adventa, korizme i uskrsne. Čitanja se mogu uzeti ili sva, ili djelomično od predloženih za potvrdu, ili od mise dana, ipak se pre-

¹⁰ Cfr. E. LODI — C. OGGIONI, *Aspetti pastorali della Confermazione*, u *La Confermazione*. . ., 231—248.

¹¹ Cfr. G. M. MEDICA, *Catechesi di preparazione immediata alla Cresima*, u *Rivista Liturgica* 3 (1972) 352—366.

poručuju ona iz Reda potvrde. »Posebno značenje valja dati Službi Božje riječi kojom započinje obred potvrde« (RP 13).

Iza službe Riječi slijedi predstavljanje potvrđenika. To vrši župnik ili drugi prezbiter, đakon ili kateheta: proziva poimence potvrđenike, a oni pojedinačno dođu u svetište praćeni kumom te se rasporede tako da ne priječe pogled vjernicima. Ako ih je velik broj, ne prozivaju se poimence. Preporuča se da ne bude velik broj. To predstavljanje i procesionalno pomicanje prema biskupu skupa s kumovima ima duboki smisao: traženje ili zahtijevanje potvrde te izražaj obećanja za izvršenje obaveza. Iza toga slijedi homilija. Ona prisutne treba uvesti u što dublje shvaćanje značenja potvrde i pripremiti ih na svjesnu i odgovornu obnovu krsnih obećanja. I obnova krsnih obećanja ima duboko značenje i veliku važnost.

Biskup moli da se na potvrđenike izlije Duh Sveti. Zatim on i svi svećenici ispruže ruke na potvrđenike, a sam biskup moli molitvu u kojoj zaziva Duha Svetoga nad potvrđenike. Ovo polaganje ruku nije nužno za valjanost, ali ga treba vjerno obdržavati. Polaganje, naime, ruku označuje da se nekome povjerava neka uloga, misija. Apostoli se služe polaganjem ruku za povjeravanje neke misije (Dj 6,6; 13,3) i posebno kao obred za podjeljivanje Duha Svetoga (Dj 8,12—19; 19,1—7). Drugo polaganje ruke je za vrijeme mazanja uljem krizme, kada biskup čini na čelu znak križa i istovremeno ruku polaže na glavu govoreći: »I. primi pečat Dara Duha Svetoga«, »Amen«. »Mir tebi«. »I s duhom tvojim«. Mazanje uljem i balzamom znak je posvete, poslanja za neku svetu ulogu. Kod potvrde ovo pomazanje sa svime što ga prati bit je ovog sakramenta, a označuje kraljevsko, svećeničko i proročko posvećenje i sudjelovanje na Kristovu kraljevskom svećeništvu (LG 10; 31). Znak križa na čelu označuje pripadnost, pečat, zaštitu, znak je ustrajnosti i podsjeća nas da nam sve dolazi od Kristova križa, to jest od njegove muke i uskrsnuća. »Primi pečat Dara Duha Svetoga«, vidljivi je znak nevidljivog i neponovljivog pečata i karaktera Božje naklonosti i milosti u darivanju Duha Svetoga. Biskup pozdravlja potvrđenika pozdravom kojim je Isus na Uskrs pozdravio apostole, a tada im je dao i Duha Svetoga. To znači da je i potvrđenik zreo te mu se povjerava apostolska misija u Crkvi i svijetu po primanju Duha Svetoga.

Slijedi vjernička molitva, koja se može i slobodno sastaviti, ali prema formi vjerničke molitve. Nastavlja se misa. Na koncu je svećani blagoslov trostrukim zazivanjem Oca, Sina i Duha Svetoga. Potrebno je upozoriti da se prije toga blagoslova nitko ne udaljuje iz crkve.

Veoma je korisno da narod kroz čitav obred vodi jedan komentator kratkim ali sadržajnim teološkim tumačenjima pojedinih čina i kretnja. Najviše će vremena za to imati za vrijeme dijeljenja potvrde. Na nekim mjestima dobro je zapjevati i odgovarajuće pjesme, a čitavo odvijanje obreda treba biti što bolje pripremljeno.¹²

¹² Cfr. E. LODI — C. OGGIONI, cit. članak, 241-248; *La Confermazione, problemi e proposte*, Elle di ci, Torino—Leumann, 1975, 131—140.

Tako smo prikazali pregled raznih pastoralnih problema sakramenta potvrde, povezivši to s teologijom sakramenta, ali nismo dali konačna rješenja. Potvrda će, naime, još dugo biti predmet i teoloških i pastoralnih razmišljanja.¹³

¹³ **Ostala biografija:**

¹ S. MARSILI, **Problemi contemporanei della iniziazione cristiana**, *Problematica Teologica*, u *La Confermazione...*, 29—36.

² P. DACQUINO, **Battesimo e Cresima**, Elle di ci, Torino—Leumann 1973.

³ J. P. BOUHOT, **La Confermazione sacramento della comunione ecclesiale**, Elle di ci, Torino—Leumann 1970.

⁴ I. BIFFI, **Riflessioni teologiche sul Nuovo »Ordo Confirmationis«**, u *Rivista Liturgica* 3 (1972) 313—323.

⁵ E. LODI, **Aspetti pastorali dell' »Ordo Confirmationis«**, u *Rivista Liturgica* 3 (1972) 379—390.

⁶ A. NOCENT, **Riflessioni sul Nuovo »Ordo Confirmationis«**, u *Rivista Liturgica* 3 (1972) 391—401.

⁷ G. RIGGIO, **L'eta della Confermazione in Italia**, u *Rivista Liturgica* 3 (1972) 402—414.

⁸ P. DACQUINO, **La Cresima alla luce della Bibbia**, u *Catechesi* 1 (1975) 5—12.

⁹ I. TUBALDO, **Note di teologia sul sacramento della Cresima**, u *Catechesi* 1 (1975) 13—17.

¹⁰ M. MIGNONE, **Problematica pastorale della Cresima**, u *Catechesi* 1 (1975) 18—22.

¹¹ G. GRASSO, **Opzioni di fondo per una pastorale della Cresima**, u *Catechesi* 1 (1975) 23—30.

¹² **La Cresima dei ragazzi**, esperienza pastorale realizzata in una parrocchia, *Catechesi* 1 (1975) 31—37.

¹³ R. FALSINI, **La Cresima sigillo dello Spirito**, Edizioni O. R. Milano 1972.

¹⁴ **Red Potvrde**, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb 1972.

¹⁵ **Red pristupa odraslih u kršćanstvo**, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb 1974.

¹⁶ **Red Krštenja**, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb 1970.

¹⁷ **Dokumenti Drugog Vatikanskog Sabora**, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb 1972.